

Чорній В. В.
канд. екон. наук, старший викладач
ORCID ID: 0000-0002-4460-0759;
Гринчук Д. Р.
студент ФММ
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
м. Київ, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ В КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний стан економіки характеризується досить високим рівнем конкуренції, яка супроводжує розвиток підприємств, а також процес реалізації товарів та послуг. Прагнучи зберегти і зміцнити позиції на ринку, підприємства вирішують одне з головних завдань: нарощують свої конкурентні переваги. Це завдання пов'язане з ризиками. Однією з важливих причин виникнення ризиків є невизначеність, яка виникає у зв'язку з тим, що компанії складно визначити ймовірність виникнення тих чи інших подій і результат їх прояви.

У процесі збільшення конкурентних переваг підприємства розробляють різного роду стратегії, реалізація яких вимагає впровадження інноваційних підходів до управління, підвищення ефективності формування і використання фінансових, матеріальних і кадрових потоків, нарощування якості послуг тощо. Впровадження інноваційних підходів, освоєння нової стратегії, як правило, супроводжується ризиками. Причому ризики виникають як у внутрішній, так і в зовнішньому середовищі компанії. Звідси простежується тісний взаємозв'язок двох виділених категорій: ризики і конкурентоспроможність. Таким чином, можна сказати, що причиною виникнення ризиків, що впливають на конкурентоспроможність, може стати:

- необхідність вибору різних варіантів конкурентної стратегії;
- наявність невизначеності;
- неможливість точно оцінити ймовірність настання тих чи інших подій.

Становлення ризик-менеджменту в середовищі підприємств в Україні - молоде і слабо вивчене явище. Яскраво виражена централізація управління системою, відсутність приватизації не давали ґрунту для розвитку конкуренції. Відповідно, не було потреби у формуванні системи ризик-менеджменту на підприємствах. Нові умови, в яких функціонують компанії, викликають необхідність дослідити сутність ризик-менеджменту, визначити моделі його застосування організаціях.

При цьому, головними та основними критеріями визначення факторів ризику підприємницької діяльності виступають: джерела виникнення ризиків, а також ступінь їх впливу (прямої та непрямої дії).

Ризик-менеджмент підприємства можна ототожнити з сукупністю прийомів і стратегій, які використовуються для зниження ступеня ризиків, досягнення ефективності розвитку в умовах невизначеності [1]. Впровадження ризик-менеджменту передбачає створення експертної групи, яка покликана виконувати ряд основних функцій: розпізнавати ризики, виявляти причини їх виникнення, здійснювати оцінку ризиків і розробляти заходи з реагування на ризики. Створення експертної групи - важливий захід. Від того, наскільки члени експертної групи компетентні, будуть залежати вибір способів управління ризиками та ефективність ризик-менеджменту.

Для того, щоб способи були обрані вірно, необхідно на початковому етапі здійснити ідентифікацію ризиків. Оскільки ідентифікація ризиків являє собою їх виявлення, розпізнавання і опис, важливе розуміння того, до якої класифікаційної категорії відносяться ризики. Далі необхідно здійснити аналіз та оцінку виявлених ризиків. Для того, щоб оцінка ризиків стала можливою, виявлені ризики необхідно ранжувати. З цією метою більшість сучасних вузів застосовують процедуру побудови карти ризиків і дерева релевантності, здійснюють SWOT-аналіз.

Результати аналізу і оцінки ризиків є основою для визначення можливих варіантів реагування на ризик. Створення системи ризик-менеджменту передбачає розробку чіткої стратегії і вибір тактики управління ризиками. При управлінні ризиками компанії важливо визначити спосіб управління ризиком і ризикової ситуацією. Це може бути перерозподіл ризику, ухилення від ризику, скорочення ризику або його прийняття [1].

Для того, щоб ризик-менеджмент був результативним, важливо проведення регулярного аналізу і контролю за виконанням обраних стратегії і тактики управління ризиками. Результативність можна охарактеризувати за кількома параметрами:

- зниження виявлених небезпек,
- скорочення ступеня впливу ризиків на діяльність компанії,
- підвищення конкурентоспроможності.

Якщо за результатами аналізу і контролю виявлені відхилення від намічених стратегічних і тактичних цілей ризик-менеджменту, важливо виявити причини виникнення подібних відхилень. Після

цього необхідно розробити комплекс заходів, спрямованих на вирівнювання ситуації і доведення фактичних результатів управління ризиками до запланованих [2, с.102].

Результати проведеного аналізу і контролю важливо оформляти у вигляді звітів про функціонування ризик-менеджменту, що надаються керівництву. Побудована подібним чином система ризик-менеджменту дозволить провести комплексну роботу з реагування на ризики і зміцненню конкурентоспроможності підприємства.

Таким чином, можна виділити найбільше поширені методи зниження підприємницького ризику:

1. Розподіл ризику між всіма учасниками
2. Страхування ризику
3. Резерв коштів на покриття неочікуваних витрат
4. Нейтралізація ризиків

Зокрема, розподіл ризиків відбувається ще в процесі планування діяльності конкретного підприємства. Для цього можна використати модель кількісного розподілу, яка базується на дереві рішень. У такому випадку, кожен з учасників несе відповідальність за частку ризику і виконує відповідно запланований обсяг робіт.

Страхування ризику передбачає систему відшкодування втрат страховими компаніями у разі виникнення страхових випадків із спеціальних страхових фондів, які формуються за рахунок страхових внесків, що виплачуються страхувальниками [3, с. 201]. Зазвичай, це відбувається за рахунок страхування від форс-мажорних випадків та матеріальне страхування. А крім цього, може застосовуватися і перестраховування та співстраховування.

Перестраховування – це страхування, відповідно до якого страховик передає частину відповідальності за ризики іншим страховикам. Метою такої співпраці є створення стійкого та збалансованого «страхового портфеля» для забезпечення стабільної та рентабельної роботи страхових компаній. Співстраховування – це метод вирівнювання та розподілу великих ризиків між кількома страховими компаніями, при цьому кожен із них укладає зі страхувальником окрему угоду [3, с. 226]. Проте, варто зазначити, що може передбачатись окремий страховик-лідер, що буде брати на себе роль організатора.

Створення резерву коштів на випадок неочікуваних витрат дає можливість покрити ризики, що інколи виникають в процесі діяльності компанії. Першим кроком під час використання такого методу є реальна оцінка наслідків, що можуть виникнути через ризик, тобто іншими словами, оцінюється сума покриття неочікуваних витрат. Під час цього, можна використовувати декілька методів управління ризиками одночасно, а далі буде визначатись структура резерву коштів на компенсацію форс-мажорних витрат та цілі, для яких буде застосовуватись резерв.

Підсумовуючи вищевикладене, зробимо деякі висновки. Функціонування сучасного підприємства супроводжується низкою ризиків, що знижують конкурентоспроможність організації; зростання конкуренції загострює ризикові ситуації; висока ступінь динамічності ринкового середовища породжує невизначеність, в умовах якої загострюються ризики.

З метою підвищення ефективності розвитку компанії, що функціонує в умовах ризику, необхідно створення системи ризик-менеджменту, яка забезпечить своєчасне реагування на ризики і зміцнення конкурентоспроможності. Аналіз впливу різних факторів на конкурентоспроможність підприємства дає нам змогу знизити рівень невизначеності й ризику в процесі діяльності підприємства; підвищити якість стратегічного планування й прогнозування; підняти рівень конкурентоспроможності підприємства та його товарів чи послуг; а також зберегти конкурентні позиції та збільшити частку ринку, що належить підприємству.

Література:

1. Конкурентоспроможність підприємства та фактори, що на неї впливають. *Ефективна економіка* № 5, 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3390> (дата звернення 01.04.2021).
2. Кваша С. М., Голомша Н. Є. Конкурентоспроможність вітчизняної продукції на світовому ринку. *Економіка АПК*. 2016. № 5. С. 99–104.
3. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г. І. Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія. К. : КНЕУ, 2004. 480 с.